

УДК 341.241

Пасічник Ярослав Сергійович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правових та інформаційних технологій

Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна»

Pasichnyk Yaroslav

Candidate of Juridical Sciences,

Associate Professor Department of Legal and Information Technologies

Khmelnytsky Institute of Social Technologies of University "Ukraine"

ORCID: 0009-0009-9750-6457

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-8-11261

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

КОДИФІКАЦІЯ ПРАВА МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

CODIFICATION OF INTERNATIONAL TREATY LAW: HISTORY OF DEVELOPMENT AND CURRENT STATUS

Анотація. Вступ. Міжнародне право є основним регулятором міжнародних відносин між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами. Норми міжнародного права структуруються в окремі галузі, серед яких ключове місце право міжнародних договорів. Кодифікація як форма систематизації права міжнародних договорів пройшла великий шлях свого розвитку та вдосконалення, залишаючись головним інструментом оптимізації сучасного міжнародного права.

Метою цієї роботи є дослідження історії процесу кодифікації права міжнародних договорів та характеристика її стану на сучасному рівні розвитку міжнародного права з врахуванням головних тенденцій і викликів, які постають у відносинах між державами та іншими суб'єктами міжнародного права.

Матеріали і методи. Матеріалами для даного дослідження виступили: джерела міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин у сфері договірного права держав та інших суб'єктів міжнародного права, що відносяться до офіційної кодифікації права міжнародних договорів; теоретичні праці зарубіжних і вітчизняних науковців у сфері міжнародного права. Використовувалися загально-наукові та спеціальні методи, притаманні для науки міжнародного права. Основним методом виступає історичний метод пізнання явищ міжнародного права. Також використовуються методи аналізу та синтезу, аналогії, порівняльного правознавства.

Результати. Проведене дослідження дозволяє констатувати про успішне здійснення кодифікації права міжнародних договорів як основних джерел міжнародного права. Вдосконалення існуючих норм міжнародного права, їх оптимізація і приведення в дію матиме суттєвий ефект на стан міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин.

Офіційна кодифікація та неофіційна кодифікація дає змогу супроводжувати та забезпечувати розвиток процесу кодифікації права міжнародних договорів на теоретико-методологічному рівні міжнародного права та у практичній діяльності держав та інших суб'єктів міжнародного права. Від реального стану якості норм права міжнародних договорів багато в чому буде залежати стан міжнародних відносин між суб'єктами міжнародного права.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях теоретикам і практикам міжнародного права необхідно зосередити увагу на кодифікації договорів між державами та міжнародними організаціями, питаннях забезпечення міжнародної відповідальності за невиконання міжнародних зобов'язань «*раста sunt servanda*». Вирішення проблематики ефективного врегулювання прогалин у міжнародному праві надасть можливість розв'язувати суперечності між суб'єктами міжнародного права та забезпечити ефективне співробітництво між ними.

Ключові слова: міжнародний договір, право міжнародних договорів, кодифікація, Комісія ООН міжнародного права, Віденська конвенція про право міжнародних договорів.

Summary. Introduction. International law is the main regulator of international relations between states, international organizations and other subjects. The norms of international law are structured into separate branches, among which the law of

international treaties holds a key place. Codification as a form of systematization of the law of international treaties has come a long way in its development and improvement, remaining the main tool for optimizing modern international law.

Purpose. The purpose of this article is to study the history of the process of codification of the law of international treaties and characterize its state at the current level of development of international law, taking into account the main trends and challenges that arise in relations between states and other subjects of international law.

Materials and methods. The materials for this study were: sources of international legal regulation of international relations in the field of treaty law of states and other subjects of international law, relating to the official codification of the law of international treaties; theoretical works of foreign and domestic scholars in the field of international law. General scientific and special methods inherent in the science of international law were used. The main method is the historical method of cognition of the phenomena of international law. Methods of analysis and synthesis, analogy, and comparative jurisprudence are also used.

Results. The conducted research allows us to state the successful implementation of the codification of the law of international treaties as the main sources of international law. Improving the existing norms of international law, their optimization and implementation will have a significant effect on the state of international legal regulation of international relations.

Official codification and unofficial codification make it possible to accompany and ensure the development of the process of codification of the law of international treaties at the theoretical and methodological level of international law and in the practical activities of states and other subjects of international law. The state of international relations between subjects of international law will largely depend on the real state of the quality of the norms of the law of international treaties.

Discussion. In further scientific research, theorists and practitioners of international law should focus on the codification of treaties between states and international organizations, issues of ensuring international responsibility for failure to fulfill international obligations “pacta sunt servanda”. Addressing the issue of effective regulation of gaps in international law will provide an opportunity to resolve contradictions between subjects of international law and ensure effective cooperation between them.

Key words: international treaty, law of international treaties, codification, UN International Law Commission, Vienna Convention on the Law of International Treaties.

Постановка проблеми. Вдосконалення норм міжнародного права, які регулюють найбільш важливі міжнародно-правові відносини на двосторонньому та багатосторонньому рівні, об'єктивно вимагають свого теоретико-методологічного обґрунтування.

Історичний досвід людства об'єктивно підтверджує, що основною і найбільш ефективною формою вдосконалення міжнародно-правових норм і правил поведінки (практики) суб'єктів міжнародного права виступає кодифікація як форма систематизації міжнародно-правових норм, що дозволяє оптимізувати міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин.

Серед джерел міжнародного права основним є міжнародних договір (international treaty) в різних формах і найменуваннях. Кодифікація права міжнародних договорів у теорії та практиці міжнародного права визнана успішною, але існують окремі прогалини, особливо пов'язані з практичним втіленням і реалізацією міжнародно-правових норм, а також виникають нові виклики, пов'язані з постійною зміною стану міжнародних відносин на регіональному та універсальному рівні міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на актуальність проблематики кодифікації міжнародного права, зокрема, кодифікації міжнародних договорів, відповідну тему досліджували та досліджують відомі зарубіжні та вітчизняні науковці-міжнародники. Так, британський юрист Джеймс Браерлі (James Brierly) є автором доповіді для Комісії міжнародного права ООН щодо світового досвіду з права міжнародних договорів [1]. Вітчизняний професор, народний депутат Украї-

ни О. О. Мережко аналізує сучасний стан кодифікованої галузі права міжнародних договорів, звертаючи увагу на проблеми та актуальні тенденції [2]. Професор М. О. Баймуратов досліджує загальні питання кодифікації як форму систематизації у міжнародному праві [3]. Професор О. В. Буткевич внесла значний внесок в дослідження історії міжнародного права, права міжнародних договорів та його кодифікації [4]. Український науковець В. А. Ващенко досліджує питання денонсації міжнародних договорів в теорії та практиці сучасного міжнародного права, зокрема, питання кодифікації права міжнародних договорів, як найбільш кодифікованої галузі міжнародного права [5]. Д. Азарія (D. Azaria) досліджує діяльність Комісії з міжнародного права ООН як органу тлумачення міжнародного права [6]. П. Кейл (P. Keil) також аналізує визначну роль Комісії ООН міжнародного права в процесі кодифікації міжнародного права [7]. Грецький науковець Н. Вулгаріс (N. Voulgaris) критикує сучасну діяльність Комісії ООН міжнародного права та звертає увагу на важливості розвитку міжнародного права як науки та здійснення подальшої кодифікації міжнародного права [8]. Український науковець І. Земан здійснив загальну характеристику та розкрив значення доктрини міжнародного права у процесі кодифікації міжнародного права» [9].

Наведені публікації присвячені, як правило, аналізу діяльності основного органу з питань кодифікації і прогресивного розвитку міжнародного права — Комісії ООН міжнародного права. При цьому, вимагають свого розвитку та вдосконалення теоретико-методологічні підходи до кодифікації права міжнародних договорів, які знаходять своє

втілення у подальшій практиці суб'єктів міжнародного права, насамперед держав і міжнародних організацій.

Метою статті є дослідження історії процесу кодифікації права міжнародних договорів та характеристика її стану на сучасному рівні розвитку міжнародного права з врахуванням головних тенденцій і викликів, які постають у відносинах між державами та іншими суб'єктами міжнародного права.

Матеріали і методи. Матеріалами для даного дослідження виступили: 1) джерела міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин у сфері договірної права держав та інших суб'єктів міжнародного права, що відносяться до офіційної кодифікації права міжнародних договорів; 2) теоретичні праці зарубіжних і вітчизняних науковців у сфері міжнародного права, які внесли значний внесок у розробку проблематики неофіційної (доктринальної) кодифікації права міжнародних договорів.

Під час виконання дослідження питань кодифікації права міжнародних договорів використовувалися загально-наукові та спеціальні методи, притаманні для науки міжнародного права. Враховуючи обрану тематику дослідження, основним методом виступає історичний метод пізнання явищ міжнародного права. Також використовуються методи аналізу та синтезу, аналогії, порівняльного правознавства.

Виклад основного матеріалу. Кодифікація у теорії права є формою систематизації правових норм, яка передбачає їх якісне удосконалення, впорядкування і викладення у формі єдиного нормативно-правового акту.

Міжнародне право, користуючись методологією та інструментарієм загальної юридичної теорії, використовує кодифікацію в якості основної форми оптимізації і вдосконалення міжнародно-правового регулювання, в тому у числі в галузі міжнародних договорів.

Як зазначає проф. М. О. Баймуратов, кодифікація передбачає не тільки приведення в єдину систему чинних міжнародно-правових норм, але і більш точне їх формулювання, відбиття в договірній формі міжнародних звичаїв [3, с. 87].

Суб'єкти міжнародного права, вступаючи у відносини між собою, почали звертатись як до звичаю, так і до можливостей міжнародного договору. Міжнародні договори уточнювали, конкретизували, доповнювали і узгоджували зі змінними обставинами міжнародних відносин існуючі міжнародні звичаї [4, с. 129].

Розвиток процесу кодифікації права міжнародних договорів пройшов тривалий історичний процес від ідей визначних світових мислителів І. Бенґама та Г. В. Лейбніца, які зверталися у свої фундаментальних енциклопедичних працях до питань міжнародних договорів (наприклад, збірка договорів «Codex Juris Gentium Diplomaticus» 1693 року Лейбніца до сучасної кодифікації права міжнародних

договорів у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 року [10].

У 1739 році в Амстердамі французький юрист Жан Барбейрак видав двотомну збірку «Histoire des anciens traités» («Історія стародавніх договорів»), що дозволило фактично систематизувати міжнародну договірну практику стародавнього міжнародного права.

Починаючи з другої половини XIX століття розпочалися перші спроби дослідників міжнародного права на науковому рівні сформулювати один цілісний документ або кодекс, що вміщував би основні напрацювання та положення права міжнародних договорів між державами або цивілізованими націями.

А. Паролдо (Італія) у «Дослідах кодифікації міжнародного права» (1851 р.) та А. фон Домін-Петрушевич (Австро-Угорщина) в «Короткому змісті кодексу міжнародного права» (1861 р.) одними з перших своїми дослідженнями започаткували неофіційну доктринальну кодифікацію міжнародного права, зокрема, права міжнародних договорів. Більше, ніж через 100 років після цього, Комісія ООН міжнародного права відзначила внесок Доміна-Петрушевича в розвиток кодифікації міжнародного права, який у свій час запропонував створити міжнародну комісію юристів для кодифікації права націй і навіть чітко вказав, що кодифікація має бути втілена в міжнародних конвенціях [11, с. 74].

Спроби неофіційної кодифікації права міжнародних договорів або міжнародних трактатів були продовжені, зокрема, швейцарським юристом-міжнародником І. К. Блюнчлі у 1860–1870-ті роки (багаторазові видання «Сучасного міжнародного права цивілізованих держав, викладеного у вигляді кодексу»). Так, на його думку, держави укладають між собою договори в якості міжнародних осіб (суб'єктів); з цього слідує, що існування юридичних відносин, визначених договорами, не залежить від існування урядів, які підписали (затвердили) ці договори. Держави, як самостійні особи, можуть визначати свої юридичні відносини за допомогою трактатів (договорів), з чого виникає для них особливе договірне право [12, с. 235].

Американським юристом Девідом Дадлі Філдом у 1872 році було підготовлено проєкт міжнародного кодексу «Draft Outlines of an International Code» [10], в якому окрему книгу четверту безпосередньо було присвячено міжнародним угодам. Зокрема, у статті 188 передбачалося, що термін «договір» використовується в цьому кодексі в розумінні письмової угоди між двома або більше державами про дію чи бездіяльність, що створює, припиняє або іншим чином впливає на міжнародне право чи відносини [13, с. 78–79]. Крім того, в кодексі йдеться про правоздатність укладати договір, питання ратифікації договору, набрання чинності договором, внесення змін до договору, припинення зобов'язань, що виникли з договору та інші питання міжнародних договорів.

Над питаннями кодифікації міжнародного права працювали італійські науковці-міжнародники П. Фіоре, П. Манчіні та Ф. Козентіні, канадський вчений Дж. Інтерноскіа, чилійський юрист-міжнародник і дипломат А. Альварес, британський професор міжнародного права Леон Леві. Так, Л. Леві загальним питанням міжнародних договорів та їх узагальненню (кодифікації) присвятив розділ 8 своєї праці «Міжнародне право з матеріалами для кодексу міжнародного права», виданої в Нью-Йорку в 1888 році [14]. Розділи 9–12 були присвячені окремим видам міжнародних договорів між державами. Розглядаючи право держави на укладання договорів, Леві зазначає, що кожна суверенна держава має право укладати публічні договори з іноземними державами, а конституційні або основні закони держави визначають, кому належать повноваження вести переговори щодо них, та умови їхнього санкціонування та повноважень (пункт 152 кодексу міжнародного права [14, с. 129].

Наступний крок історичного розвитку кодифікації права міжнародних договорів пов'язаний зі створенням і діяльністю Ліги Націй.

Міжурядові зусилля щодо сприяння кодифікації та розвитку міжнародного права зробили ще один важливий крок вперед завдяки резолюції Асамблеї Ліги Націй від 22 вересня 1924 року, яка передбачала створення постійного органу під назвою «Комітет експертів з прогресивної кодифікації міжнародного права», склад якого мав би представляти «основні форми цивілізації та основні правові системи світу». Комітет, що складався з сімнадцяти експертів, мав підготувати перелік питань, «регулювання яких міжнародною угодою» було найбільш «бажаним і здійсненним». До плану роботи комітету було включено, зокрема, тему щодо порядку укладання міжнародних договорів. Це вважається першою спробою у світовому масштабі кодифікувати та розвинути цілі галузі міжнародного права, зокрема, право міжнародних договорів, а не просто врегулювати окремі та конкретні правові проблеми [15].

Відповідна кодифікація могла стати офіційною, тобто прийнятою на рівні загально-визнаної міжнародної конвенції, але війни та перешкоди об'єктивного характеру не дали змоги цьому статися.

У 1927 році було розроблено акт неофіційної кодифікації права міжнародних договорів — проєкт щодо міжнародних договорів Міжнародної комісії американських юристів у Ріо-де-Жанейро, що передбачав, зокрема, дотримання обов'язкової письмової форми текстів і додатків до міжнародних договорів, актів їх тлумачення (інтерпретації). Гаванська конвенція про міжнародні договори, прийнята 20 лютого 1928 році на Шостій Конференції американських держав, чинності не набрала, однак на регіональному американському рівні застосовуються в якості міжнародно-правового звичаю [1, с. 244, 248].

Гарвардський проєкт Конвенції з права міжнародних договорів (Harvard Draft Convention on the

Law of Treaties) 1930 року, розроблений Гарвардським університетом, визнається найбільш якісною роботою з кодифікації галузі права міжнародних договорів у міжвоєнний період. У Гарвардському проєкті знайшлося місце багатьом важливим і необхідним положенням. Дефініція міжнародного договору була сформульована як угода, згідно з якою, дві або більше держав встановлювали чи мали намір встановити відносини, врегульовані міжнародним правом, між собою. Обов'язкова письмова форма міжнародного договору не вимагалася. Відповідно до статті 20 передбачалося, що держава зобов'язана добросовісно виконувати зобов'язання, які вона взяла на себе договором («*pacta sunt servanda*») [1, с. 243]. Це стало однією з перших спроб нормативного закріплення на рівні права міжнародних договорів звичаєвої норми міжнародного права «*pacta sunt servanda*» (договори повинні виконуватися), відомої з часів римського права. В подальшому після прийняття Статуту ООН «*pacta sunt servanda*» буде закріплено в якості загально-визнаного принципу добросовісного виконання міжнародних зобов'язань у міжнародному праві.

Кількість міжнародних договорів стрімко зростає. Польський дослідник міжнародного права М. Ляхс підрахував, що між 1864 і 1919 роками між державами було укладено 257 багатосторонніх договорів, а між 1920 і 1957 роками їх кількість перевищила 1200 [16, с. 38].

У цьому зв'язку, після Другої світової війни та створення ООН розпочалася і була успішно здійснена офіційна кодифікація права міжнародних договорів, в результаті чого прийнято Віденську конвенцію про право міжнародних договорів 1969 року [10]. Для України ця конвенція набула чинності з 13 червня 1986 року.

Відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 174 (II) від 21.11.1947 «Про створення Комісії міжнародного права» [17], а також статті 13 Статуту ООН 1945 року, було створено Комісію міжнародного права ООН. В її роботі беруть участь юристи з визнаним авторитетом у сфері міжнародного права, що репрезентують свої уряди та призначаються на строк в 5 років. На першій сесії Комісії в 1949 році до кола першочергових питань, що підлягають прогресивному розвитку та кодифікації, було віднесено право міжнародних договорів [5, с. 35].

Істотно посприяли успішності кодифікаційної роботи під егідою Комісії спеціальні доповідачі на цю тему, одні з найавторитетніших юристів-міжнародників — Дж. Браєрлі, Г. Лаутерпахт, Дж. Фіцморіс та Х. Уолдок. З незначними перервами кодифікація права міжнародних договорів тривала майже 15 років, за її підсумками у 1966 Комісія прийняла Проєкт конвенції з постатейним коментарем. Подальшим етапом стало скликання у Відні Конференції ООН з права міжнародних договорів, яка, розглянувши протягом двох сесій (1968–1969)

згаданий Проект, прийняла текст Віденської конвенції. До складу офіційної делегації УРСР, яка брала активну участь в обговоренні проекту Конвенції, входили І. І. Корчак, К. С. Забігайло, І. І. Лукашук та М. П. Макаревич [18, с. 444].

В процесі здійснення подальшої кодифікації права міжнародних договорів було прийнято Віденську конвенцію про правонаступництво держав щодо міжнародних договорів 1978 року [19], яка набрала чинності в 1996 році, а наша Українська держава приєдналася до цієї конвенції у 1992 році.

Крім того, інша (третя) Віденська конвенція з питань міжнародних договорів, а саме Конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 року ще не набула чинності [20].

Як зазначає проф. О. О. Мережко, сучасний період міжнародного права у контексті права міжнародних договорів характеризується такими тенденціями: 1) стрімким зростанням кількості договорів, що укладаються за участю міжнародних організацій; 2) появою угод універсального характеру, предмет яких становить загальний інтерес для всіх держав світу; 3) кодифікацією галузей міжнародного права (міжнародне морське, космічне, повітряне, гуманітарне право, дипломатичне і консульське право) за допомогою міжнародних договорів; 4) появою нових видів і форм міжнародних договорів; 5) процесом подальшої деформалізації процедур укладення міжнародних договорів у практиці міжнародних організацій; 6) формуванням на основі міжнародних договорів права ЄС, норми якого мають прямий ефект щодо фізичних і юридичних осіб; 7) у певних аспектах процедура укладення договорів в рамках міжнародних організацій починає нагадувати законотворчий процес в національних парламентах (наприклад, конвенції МОП, стандарти і регламенти ІКАО); 8) успішною кодифікацією права міжнародних договорів [2, с. 27].

Слід погодитися з І. Земаном, що кодифікація норм міжнародного права є життєво важливим процесом для підтримки міжнародного правопорядку. Процедура створення та впорядкування міжнародно-правових актів з врахуванням досягнень науки міжнародного права необхідна для нормального розвитку міжнародного права як регулятора відносин між його суб'єктами. Взаємовплив доктрини на кодифікацію міжнародного права потребує подальшого дослідження задля сприяння розумінню основних практичних та теоретичних підходів міжнародних судів та органів міжнародних організацій в процесі прийняття рішень [9, с. 231].

Вважаємо, що свого невідкладного вирішення потребує питання договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями, питання забезпечення міжнародної відповідальності за невиконання міжнародних зобов'язань «*pacta sunt servanda*», ефективне врегулювання прогалин у міжнародному праві, на що має бути зосереджена увага світового співтовариства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, в результаті проведеного дослідження історії розвитку та сучасного стану процесу кодифікації права міжнародних договорів можливо сформулювати висновок про успішне здійснення кодифікації права міжнародних договорів як основних джерел міжнародного права. Враховуючи завдання здійснення кодифікації, як основної форми систематизації міжнародно-правових актів, вдосконалення існуючих норм міжнародного права, їх оптимізація і приведення в дію матиме суттєвий ефект на стан міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин.

Право міжнародних договорів є найбільш кодифікованою галуззю міжнародного права. При цьому, офіційна кодифікація (Віденські конвенції про право міжнародних договорів, інші загально-визнані норми міжнародного права) та неофіційна кодифікація (діяльність Комісії ООН міжнародного права, доктрина міжнародного права) дає змогу супроводжувати та забезпечувати розвиток процесу кодифікації права міжнародних договорів на теоретико-методологічному рівні міжнародного права та у практичній діяльності держав та інших суб'єктів міжнародного права.

Від реального стану якості норм права міжнародних договорів багато в чому буде залежати стан міжнародних відносин між суб'єктами міжнародного права, відповідальність суб'єктів міжнародного права, стан дотримання основних принципів і норм міжнародного права, підтримання міжнародного правопорядку.

В подальших наукових дослідженнях проблематики кодифікації права міжнародних договорів теоретикам і практикам міжнародного права необхідно зосередити увагу на кодифікації договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями, іншими суб'єктами міжнародного права, а також на питаннях забезпечення міжнародної відповідальності за невиконання міжнародних зобов'язань «*pacta sunt servanda*». Вирішення проблематики ефективного врегулювання прогалин у міжнародному праві, мирного вирішення міжнародних спорів надасть можливість розв'язати суперечності між суб'єктами міжнародного права та забезпечити ефективне співробітництво між ними.

Література

1. Yearbook of the International Law Commission, 1950, Vol. II. Documents of the second session including the report of the Commission to the General Assembly. New York: UN Publications, 1957. 398 p.
2. Мережко О.О. Право міжнародних договорів: сучасні проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Таксон, 2002. 344 с.
3. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Одиссей, 2008. 704 с.
4. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2013. 416 с.
5. Ващенко В. А. Денонсація міжнародних договорів в теорії та практиці сучасного міжнародного права. Дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.11 «Міжнародне право». Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, 2019. 223 с.
6. Azaria D. Codification by Interpretation': The International Law Commission as an Interpreter of International Law. *The European Journal of International Law*, Vol. 31 no. 1, 2020. Pp. 171–200.
7. Keil P. The Role of the UN International Law Commission in the Codification of International Law. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, Volume 5, Issue 6, June 2020. Pp. 1384–1387.
8. Voulgaris N. The International Law Commission and Politics: Taking the Science Out of International Law's Progressive Development. *The European Journal of International Law*, Vol. 33, no. 3, 2022. Pp. 761–788.
9. Земан І. Значення доктрини у кодифікації сучасного міжнародного права. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія «Право». 2023. Випуск 76. Частина 2. С. 227–231.
10. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 31.07.2025)
11. Yearbook of the International Law Commission, 1974, Vol. I. Summary records of the twenty-sixth session 6 May-26 July 1974. New York: UN Publications, 1975. 302 p.
12. Bluntschli J. C. Le droit international codifié. Deuxième édition. Paris: Guillaumin et cie, 1874. 567 p.
13. Field D. D. Draft Outlines of an International Code. New York: Diossy & Company, Law Publishers, 1872. 518 p.
14. Levi L. International Law: with Materials for a Code of International Law. New York: D. Appleton and Company, 1888. 384 p.
15. League of Nations Codification Conference. URL: <https://legal.un.org/ilc/league.shtml> (дата звернення: 31.07.2025).
16. The Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Volume 07 / Bernhardt R. (ed.). Amsterdam, New York, Oxford: Elsevier Science Publishers B. V., 1984. 571 p.
17. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 174 (II) від 21.11.1947 «Про створення Комісії міжнародного права». URL: [https://docs.un.org/en/A/RES/174\(II\)](https://docs.un.org/en/A/RES/174(II)) (дата звернення: 31.07.2025).
18. Енциклопедія міжнародного права: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. 1. А–Д. Київ : Академперіодика, 2014. 920 с.
19. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо міжнародних договорів 1978 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_185#Text (дата звернення: 31.07.2025).
20. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 року. URL: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII-3&chapter=23&clang=_en (дата звернення: 31.07.2025).

References

1. Yearbook of the International Law Commission, 1950, Vol. II. Documents of the second session including the report of the Commission to the General Assembly. New York: UN Publications, 1957. 398 p.
2. Merezko O. O. Pravo mizhnarodnykh dohovoriv: suchasni problemy teorii ta praktyky: monohrafiia. Kyiv: Takson, 2002. 344 p. [in Ukrainian].
3. Baimuratov M. O. Mizhnarodne publichne pravo: pidruchnyk. Kharkiv: Odissei, 2008. 704 p. [in Ukrainian].
4. Butkevych O. V. Istoriiia mizhnarodnoho prava: pidruchnyk. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 2013. 416 p. [in Ukrainian].
5. Vashchenko V. A. Denonsatsiia mizhnarodnykh dohovoriv v teorii ta praktytsi suchasnoho mizhnarodnoho prava. Dys. na zdobuttia naukovooho stupenia kand. yuryd. nauk (doktora filosofii) za spetsialnistiu 12.00.11 "Mizhnarodne pravo". Natsionalnyi universytet "Kyievo-Mohylianska akademiia", Kyiv, 2019. 223 p. [in Ukrainian].
6. Azaria D. Codification by Interpretation': The International Law Commission as an Interpreter of International Law. *The European Journal of International Law*, Vol. 31 no. 1, 2020. Pp. 171–200.
7. Keil P. The Role of the UN International Law Commission in the Codification of International Law. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, Volume 5, Issue 6, June 2020. Pp. 1384–1387.
8. Voulgaris N. The International Law Commission and Politics: Taking the Science Out of International Law's Progressive Development. *The European Journal of International Law*, Vol. 33, no. 3, 2022. Pp. 761–788.
9. Zeman I. Znachennia doktryny u kodyfikatsii suchasnoho mizhnarodnoho prava. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu, Seriiia "Pravo". 2023. Vypusk 76. Chastyna 2. Pp. 227–231 [in Ukrainian].

10. Vienna Convention on the Law of Treaties of 1969. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text [in Ukrainian] (Accessed: 31 July 2025)
11. Yearbook of the International Law Commission, 1974, Vol. I. Summary records of the twenty-sixth session 6 May-26 July 1974. New York: UN Publications, 1975. 302 p.
12. Bluntschli J. C. Le droit international codifié. Deuxième édition. Paris: Guillaumin et cie, 1874. 567 p.
13. Field D. D. Draft Outlines of an International Code. New York: Diossy & Company, Law Publishers, 1872. 518 p.
14. Levi L. International Law: with Materials for a Code of International Law. New York: D. Appleton and Company, 1888. 384 p.
15. League of Nations Codification Conference. URL: <https://legal.un.org/ilc/league.shtml> (Accessed: 31 July 2025).
16. The Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Volume 07 / Bernhardt R. (ed.). Amsterdam, New York, Oxford: Elsevier Science Publishers B. V., 1984. 571 p.
17. UN General Assembly Resolution 174 (II) of 21 November 1947 “Establishment of an International Law Commission”. URL: [https://docs.un.org/en/A/RES/174\(II\)](https://docs.un.org/en/A/RES/174(II)) (Accessed: 31 July 2025).
18. Entsyklopediia mizhnarodnoho prava: u 3 t. / redkol.: Yu. S. Shemshuchenko, V. N. Denysov (spivholovy) ta in.; Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. T. 1. A–D. Kyiv: Akadempriodyka, 2014. 920 p. [in Ukrainian].
19. Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties of 1978. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_185#Text [in Ukrainian] (Accessed: 31 July 2025).
20. Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations of 1986. URL: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII-3&chapter=23&clang=_en (Accessed: 31 July 2025).